

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > Lokalhistorie (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> De bornholmske rundkirker

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/erindringer-fra-praestoebanen>)

De bornholmske rundkirker

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 532

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.>

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/de-bornholmske-rundkirker)

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/lokal-og-

slaegtshistorie/de-

bornholmske-rundkirker)

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/lokal-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-)

[slaegtshistorie/de-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/de-)

[bornholmske-rundkirker\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/de-bornholmske-rundkirker)

in

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[online.dk/boger/anmeldelser-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[5-5/lokal-og-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[slaegtshistorie/de-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[bornholmske-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[rundkirker&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

Finn Kjerulff Hansen

De bornholmske rundkirker. Borgkirker eller kirkeborge

Trykværket. 124 sider. 300 kr.

Af Jan Eskildsen, uafhængig forsker

I mange år har de bornholmske rundkirker været udsat for litterære fantasier og misinformation. Endnu en udgivelse fremstår, med den eksisterende viden om senantikkenes rotunder og senere rundkirker i baghovedet, som en misforståelse. Ingen bliver klogere af ukorrekte påstande eller spekulationer og snak.

Hæftets forfatter, Finn Kjerulff Hansen, henviser i sit forord til prof. Jes Wienbergs opsummering af forskningen om rundkirker i 1993. Men en sådan findes ikke, så der tænkes nok på artiklen "Østersøens flertydige kirker", som blev bragt i årbogen Bornholmske Samlinger 2003, en lidt ændret udgave af en artikel fra Meta 2000.

Forfatteren mener ikke, at nogen er kommet med bud på dateringer eller andet, siden Wienbergs efterfølgende opsummering i KUML 2014. Men det udsagn overser en vægtig udgivelse af prof. Kersti Markus fra Tallinn. Hun mener, at den hidtidige forskning har ignoreret lokal kontekst, der kan forklare, hvorfor skandinaverne, stadig knyttet til vikingesamfundet, besluttede at bygge rundkirker, der skulle symbolisere Jesu grav i Jerusalem, og hvorfor de blev bygget i visse områder. Markus ser de første danske rundkirker i forbindelse med den dansk-polske alliance, og andre med propaganda for korstog.

I sin senere bog præsenterer Markus en omfattende kronologisk opdeling, baseret på visuelle studier og fortolkning i en politisk og ideologisk kontekst og forbinder flere kirker til navngivne konger, ærke-/biskopper og stormænd. Et omfangsrigt værk for dem, der interesserer sig for middelalderens kristne byggerier i Østersøområdet. Sekundært: I 2019 opsummeredes en halv snes forskeres opfattelse af inspirationen til de skandinaviske rundkirker, ligesom Markus' arbejde fra 2015 blev omtalt.

Den antikke gudinde Kybele er bl.a. afbildet med en krone, og derfor blev Jesus på nogen krucifikser i Norden udstyret med krone, eks. Åbykrucifikset (o. 1050-1100), mener Kjerulff Hansen, og det nævnes i sammenhængen, at der fra 1342 stod et ottekantet tårn med høje markeringer på toppen af katedralen i Ely. Det hævdes, at kreneleringen på de bornholmske kirker er symbolisering af Kristi krone. Men intet taler for, at andre end Nylars kirke har haft krenelering. Teorier om kirker med dette aflives i et værk, forfatteren henviser til – plus et.

Forfatteren hævder, at romerske gravmæler havde tinder, bl.a. "fra Via Appia og ikke mindst Hadrians mausoleum i selve Rom." Men det er forkert. Hadrians mausoleum havde ikke krenelering, hvad andre romerske gravmæler fra perioden heller ikke havde. Caecilia Metellas mausoleum, som opførtes 20-30 f.Kr., fik krenelering i begyndelsen af 1300-tallet, da det blev inddraget som tårn i en fæstning.

Man læser, at der er "enighed om at den oprindelige gravkirke i Jerusalem ... omkring år 325 var rund og menes forsynet med tinder... som andre romerske gravmæler." (s 54). Men det er grebet ud af luften. Skitser af den oprindelige gravkirke, udarbejdet af forskere, der har arbejdet tæt med sagen, viser kuplet tag og ingen krenelering. Det kan ses på Madaba-mosaikken, som vises i en bog, forfatteren henviser til.

Runde kirker i Europa

Opførelsen af kopier af Jesu grav er omtalt af adskillige, også i en bog som forfatteren henviser til. Når riddere og pilgrimme kom hjem fra korstog og rejser til Den Hellige Grav og opførte en kopi af denne, uanset størrelse, i hjembyen, kunne de selv hvile og få dødsmesser afholdt i en bygning, der kunne siges at skildre Kristi egen hellige grav; en abbed eller ridder kunne ved at opføre et sådant mindesmærke styrke sit personlige omdømme og konsolidere mindet om sin rejse.

De første eksempler på kristen arkitektur omtales ikke, men Kjerulff Hansen "afslører", at rundkirkerne ikke er bygget til forsvar. Johannsen & Smidt, som forfatteren henviser til, skriver, at man for længst havde forladt teorien om nogle forsvarskirker. Hugo Fröléns teori om alle rundkirker som befæstede var for længst forladt hos Wienberg i 1991.

Rundkirkernes tykke mure og ekstra rum har de til fælles med flere traditionelle kirker på øen. Over Østerlars kirkes nordportal ses et græsk kors omgivet af en bort af snoet tov (kendt fra østromerske mosaikker) og akantusblade, som kan være kopieret fra en armensk khatchkar (korssten), men det kaldes et keltisk kors.

Liturgi og passionsspil

Nyere tids faglitteratur om liturgi, bønner og messer i 12. århundrede, nævnes ikke, men der berettes påske fejring, lysunderet i Gravkirken i Jerusalem, og passionsspil, som må have fremstået som et mirakel med rødder til det førkristne bornholmske samfund. Måske kun for præster og gejstlige fra Lund; der gik i processioner. Ingen dokumentation eller henvisning, en gennemgående mangel i heftet, hvor tvivl er i højsædet – "er ikke utænkeligt ... det mener i hvert fald flere ... det menes dog ... de fleste hælder dog til ... flere mener dog ... det menes at ... andre mener". Hvem der mener hvad, får læseren ikke at vide.

Afrunding

Der henvises til en forfatter, (antageligt kunsthistoriker Lars Kærulf Møller, hvis navn staves forkert) men hvad han har skrevet, oplyses ikke – måske er det hans artikel "Bornholmske rundkirker og Armenien" fra Bornholmske Samlinger 1987, men jeg ved det ikke. Litteraturlisten er en labyrint at finde rundt i med mange forkerte efternavne, herunder Berthelsen (Bertelsen), Engljart (Angljert), Kræmer (Kræmmer), Seehausen (Seehusen), Sundrier (Sundnér) og Vorhol (Vorholt). En artikel henføres til en antologi efter symposiet Locus Celebris, som jeg deltog i, hvad Sofia Cinthio ikke gjorde; og en tekst af hende er ikke i antologien, som hævdet af forfatteren.

Ja, papir er taknemligt.

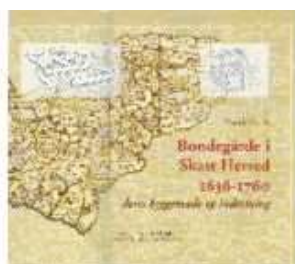
NB: På bordet/skærmen under læsningen

- Wienberg, J. (2003). Østersøens flertydige kirker. *Bornholmske samlinger*, 2003, 10-35. (En let forkortet og ajourført version af artiklen "Fæstninger, magasiner og symboler – Østersøens flertydige kirker", trykt i *META, Medeltidsarkeologisk tidskrift* 2000: Lund 2000. s. 26-58.
- -: *Løjnefaldende arkitektur Nordens middelalderlige rundkirker*. KUML 2014, s. 205-244.
- Markus, Kersti (2015). *How to Propagate a Crusade Visually? The Danish in Estonia in the Late 12th Century and Early 13th Century in the light of Sacral Architecture*. (Estonian: *Kuidas propageerida ristisoda visuaalselt? Taanlaste ristisojast Eestisse 12, sajandi lõpus ja 13. Sajandi algul sakraalse ehituskunsti vahendusel*. In: *Kunstiteaduslikke Uurimusi*, 2015, kd 24/3-4. Markus, K. (2020) *Visual Culture in the Baltic Sea Region, 1100-1250*. Brill NV, Leiden.
- Markus, K. (2020) *Visual Culture in the Baltic Sea Region, 1100-1250*. Brill NV, Leiden.
- Eskildsen, J. (2019) *Middelalderens rundkirker*. *Fund & Fortid*, oktober.
- Johannsen & Smidt (1981) *Kirkens Huse*, Gyldendal. Samt Wienberg (1991) *De kirkelige institutioner i middelalderens Tønsberg*. *Arkeologiske rapporter fra Tønsberg 6, Tønsberg* - (dog fra kandidatexamen ved Århus Universitet 1983).
- Johnson, Mark J. (2009) *The Roman Imperial Mausoleum in Late Antiquity*. Cambridge University Press.
- Gerding, H. (2002) *The tomb of Caecilia Metella: tumulus, tropaeum and thymele*, Lund.
- Harrison, D. (1998). *Skapelsens geografi*.
- Frölén, H. (1911-1912). *Nordens befästa rundkyrkor*. II.

[Historie-online.dk, den 26. juni 2024]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/erindringer-fra-praestoebanen>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**BONDEGÅRDE I SKAST HERRED
1636-1760**

(<https://www.historie-online.dk/boger/bondegaaarde-i-skast-herred-1636-1760-1219>) (<https://www.historie-online.dk/boger/fra-stilstand-til-vaekst>)

FRA STILSTAND TIL VÆKST